

Мукачівський державний університет
Факультет економіки, управління та інженерії
Кафедра фінансів

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
з дисципліни:
“ФІНАНСИ, ГРОШІ ТА КРЕДИТ”
(шифр і назва навчальної дисципліни)

для студентів
денної та заочної форм навчання

напряму підготовки
6.030601 Менеджмент»

Мукачево
2016

ББК 65.26я73

Методичні рекомендації для практичних занять з дисципліни «Фінанси, гроші та кредит» для студентів денної та заочної форм навчання напряму підготовки 6.030601 "Менеджмент" - Мукачево. - МДУ, 2016.- 40с. (1,56 д.а.)

Рекомендовано до друку Науково-методичною радою Мукачівського державного університету, протокол № 7 від «23» лютого 2016р.

Обговорено і схвалено на засіданні кафедри фінансів, протокол № 10 від «25» січня 2016р.

Укладач: *І.В. Лінтур, кандидат економічних наук, доцент,*
Мукачівський державний університет

Відповідальний
за випуск: *Т.В. Черничко, зав. кафедри фінансів*
доктор економічних наук, професор,
Мукачівський державний університет

Рецензент: *К.Й.Пугачевська, кандидат економічних наук, доцент,*
Мукачівський державний університет

Видання містить методичні вказівки до проведення практичних занять з дисципліни «Фінанси, гроші та кредит». Призначене для студентів денної та заочної форм навчання напряму підготовки 6.030601 «Менеджмент».

© Лінтур І.В.
© МДУ

Зміст

	Ст.
Пояснювальна записка.....	4
Зміст навчальної дисципліни	6
Зміст практичних занять.....	9
Практичні завдання з дисципліни "Фінанси, гроші та кредит".....	16
Методичні вказівки щодо розв'язання задач, винесених на практичні заняття	24
Критерії оцінювання знань при проведенні поточного контролю з дисципліни "Фінанси, гроші та кредит".....	39
Рекомендована література.....	40

Пояснювальна записка

Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Фінанси, гроші та кредит» укладено відповідно до цілей, вимог і змісту навчання у ВНЗ IV р. а., закладених у Галузевих стандартах освіти – ОПП та ОКХ, та вимог, які висуваються нині до спеціалістів даного профілю.

«Фінанси, гроші та кредит» – це обов’язкова навчальна дисципліна циклу професійної підготовки бакалаврів галузі знань 0306 «Менеджмент і адміністрування» напряму підготовки 6.030601 «Менеджмент».

Зміст курсу (дисципліни) є доступним для студентів й розрахований на засвоєння його кожним студентом напряму підготовки «Менеджмент». Основним завданням викладача є формування у студентів економічних знань, надання їм практичної спрямованості та формування вміння використовувати їх у практичній діяльності. Загальними завданнями оцінювання є: визначення рівня навчальних досягнень студентів; стимулювання їх мотивації до здобуття знань; визначення рівня здібностей студентів, їх потреби у додатковому навчанні; виставлення відповідної оцінки.

Мета вивчення навчальної дисципліни – підготовка спеціалістів за ступенем бакалавра, відповідно до державних стандартів, встановлених освітньо-кваліфікаційною характеристикою та освітньо-професійною програмою підготовки спеціалістів вищезазначеного фахового спрямування та формування у майбутніх фахівців з менеджменту сучасного економічного мислення та системи знань щодо загальних закономірностей розвитку сучасних фінансових і грошово – кредитних відносин суспільства.

Завданням вивчення дисципліни є :

- з’ясувати – закономірності у сфері фінансових відносин держави, суб’єктів господарювання і населення;
- визначити роль фінансів у забезпеченні економічного зростання суб’єктів ринкових відносин;
- дати характеристику тенденціям розвитку національного та міжнародного фінансового ринку;
- дослідити закономірності грошового та кредитного обігу в умовах ринкового господарства;
- виробити у студентів уміння аналізувати принципи і форм організації сучасної грошово – кредитної системи;
- дослідити особливості вітчизняної та зарубіжних ринкових моделей грошей і кредиту;
- вивчити функціонування спеціалізованих небанківських інститутів;
- сформувати системне уявлення про організацію міжнародних грошово – кредитних відносин тощо.
- формувати у студентів навички діяти відповідно своїх професійних обов’язків у конкретних ситуаціях; уміння використовувати набуті знання у практичній професійній діяльності.

В результаті вивчення курсу студенти повинні:

знати: закономірності у сфері фінансових відносин держави та суб'єктів господарювання; тенденції розвитку національного та міжнародного фінансового ринку; закономірності грошового та кредитного обігу; принципи і форми організації грошово-кредитної системи; ринкові моделі грошей і кредиту; характеристика банків та банківської діяльності; організація міжнародних грошово-кредитних відносин; інструменти грошово-кредитної політики;

вміти: аналізувати поточну ситуацію на вітчизняному та зарубіжному фінансовому ринку; прогнозувати майбутній розвиток фінансових відносин; обирати оптимальні шляхи вирішення конкретних виробничих завдань фінансового характеру, аналізувати і давати оцінку факторам, які впливають на формування бюджету країни, здійснювати аналіз податкової системи країни, вільно орієнтуватися в теоретичних та практичних проблемах фінансової звітності.

В цілому вивчення курсу «Фінанси, гроші та кредит» забезпечить формування у студентів системи компетентностей, які є критеріями оцінки якості знань:

загальні компетентності: здатність застосовувати знання на практиці; вміння планувати та розподіляти час; вміння працювати самостійно; здатність до прийняття рішень; здатність до аналізу та порівняння отриманої інформації з іншими джерелами; здатність до самокритики; турбота про якість виконаної роботи; навички роботи з комп'ютером; дослідницькі навички; базові знання в галузі, необхідні для освоєння дисциплін; базові уявлення про процеси в суспільстві, які на сучасному етапі впливають на розуміння основних понять та явищ, які охоплює дисципліна;

фахові компетентності: здатність здійснювати операції аналізу, синтезу, порівняння, систематизації, набувати нові знання, здатність збирати, обробляти, систематизувати та узагальнювати інформацію з питань фінансово-бюджетної, податкової та кредитної політики, а також політики у сфері фінансів підприємств, здатність оперувати економічними поняттями та використовувати фундаментальні принципи та комплексні методи при розв'язуванні ситуаційних завдань, здатність оцінити та обґрунтувати рівень ризику в процесі прийняття фінансових рішень, формулювати власну точку зору з аналізу фінансового дослідження, здатність практично застосовувати отримані знання із курсу при написанні курсових, випускних робіт та виконувати мультимедійні презентації.

Зміст навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРІЯ ГРОШЕЙ, ГРОШОВОГО ОБІГУ ТА ПРАКТИКА КРЕДИТУВАННЯ

Тема 1. Сутність грошей та грошовий оборот

Походження, сутність та концепції виникнення грошей. Форми грошей. Функції грошей та їхня еволюція. Характеристика і структура грошового обороту. Форми грошового обороту. Грошова маса та її показники. Закон грошового обігу

Тема 2. Грошовий ринок

Суть і структура грошового ринку та механізм його функціонування. Попит і пропозиція грошей. Грошово-кредитний мультиплікатор. Характеристика облікового ринку та його особливості. Характеристика та операції міжбанківського ринку.

Тема 3. Грошові системи

Поняття та елементи грошової систем. Еволюція грошових систем. Форми безготівкових розрахунків. Створення грошової системи України

Тема 4. Інфляція та грошові реформи

Інфляція: її сутність, причини, види. Вимірювання інфляції. Розвиток та особливості інфляції в Україні. Наслідки інфляції та антиінфляційна політика. Грошові реформи та методи їх проведення

Тема 5. Валютний ринок і валютні системи

Сутність валюти та її конвертованість. Валютний курс і способи його визначення. Валютний ринок: суть та основи його функціонування. Валютна система та її розвиток. Формування валютної системи України

Тема 6. Кількісна теорія грошей і сучасний монетаризм

Металістична теорія грошей. Номіналістична теорія грошей. Кількісна теорія грошей Дж. Кейнс і його внесок у кількісну теорію грошей. Сучасний монетаризм

Тема 7. Кредит у ринковій економіці

Необхідність та сутність кредиту. Роль кредиту в умовах ринкової економіки. Функції кредиту. Форми та види кредиту. Позичковий відсоток, його сутність та основні види. Поняття про кредитну систему.

Тема 8. Центральні та комерційні банки: основні операції

Загальна характеристика центральних банків. Функції центральних банків. Національний банк України та його функції. Грошово-кредитна політика НБУ. Валютна політика та роль НБУ в її реалізації. Еволюція та

розвиток комерційних банків в Україні. Класифікація та характеристика комерційних банків. Операції комерційних банків. Основні показники ефективності та прибутковості діяльності банку

МОДУЛЬ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ОКРЕМИХ СФЕР І ЛАНОК ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН ТА МЕТОДІВ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тема 9. Сутність та функції фінансів

Історичні передумови виникнення і розвиток фінансів. Моделі фінансових відносин. Соціально-економічна сутність та функції фінансів.

Тема 10. Фінансова система України

Фінансова система України: поняття, структура та загальна характеристика. Її сфер і ланок. Організаційні основи функціонування фінансової системи України. Суть і значення фінансового контролю

Тема 11. Фінанси підприємницьких структур

Суть і функції фінансів підприємств. Організаційні основи функціонування фінансів підприємств. Фінансові ресурси підприємств, їх склад і джерела формування. Формування фінансових результатів суб'єктів господарювання

Тема 12. Бюджет і бюджетна система, доходи і видатки державного бюджету

Сутність, значення та функції державного бюджету. Бюджетний устрій та бюджетна система України. Бюджетний процес в Україні. Сутність, джерела формування і класифікація доходів бюджету. Сутність, склад і структура видатків державного бюджету. Принципи і форми бюджетного фінансування. Бюджетний дефіцит і його вплив на розвиток економіки.

Тема 13. Податки та податкова система

Економічна сутність і функції податків. Елементи системи оподаткування. Класифікація податків. Податкова політика та податкова система в Україні. Характеристика основних податків податкової системи України.

Тема 14. Державний кредит і державний борг

Економічна сутність і роль державного кредиту. Форми державного кредиту. Класифікація державних позик і джерела їх погашення. Державний борг, його формування і обслуговування. Управління державним боргом

Тема 15. Фонди фінансових ресурсів цільового призначення

Призначення і роль цільових фондів фінансових ресурсів. Характеристика цільових фондів фінансових ресурсів. Недержавні фінансові фонди

Тема 16. Міжнародні фінанси

Сутність і призначення міжнародних фінансів. Міжнародні фінансові організації і міжнародні фінансові інституції. Міжнародний фінансовий ринок.

Зміст практичних занять

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРІЯ ГРОШЕЙ, ГРОШОВОГО ОБІГУ ТА ПРАКТИКА КРЕДИТУВАННЯ

Тема 1. Сутність грошей та грошовий оборот

Мета: *Розкрити сутність та особливості функціонування грошей та грошового обороту*

I. Обговорення лекційного матеріалу:

1. Походження, сутність та концепції виникнення грошей
2. Форми та функції грошей та їхня еволюція
3. Характеристика і структура грошового обороту
4. Форми грошового обороту
5. Грошова маса та її показники. Закон грошового обігу

II. Розв'язування тестів та задач по темі.

Рекомендована література:

1. Голуб Г. Г. *Гроші. Кредит. Банки [Текст] : навч. посіб. / Г. Г. Голуб, Л. П. Семенюк, Т. С. Смовженко ; Нац. банк України. Львів. банк. коледж. – Львів : Центр Європи, 1997. – С.5-28*
2. Коваленко Д.І. *Фінанси, гроші та кредит: теорія та практика [текст]: навч. посіб. / Д.І. Коваленко, В.В. Венгер –К.: «Центр учбової літератури», 2013.-С.17-59*

Тема 2. Грошовий ринок

Мета: *Розкрити сутність та особливості функціонування грошового ринку*

I. Обговорення лекційного матеріалу:

1. Суть і структура грошового ринку та механізм його функціонування
2. Попит і пропозиція грошей. Грошово-кредитний мультиплікатор
3. Характеристика облікового ринку та його особливості
4. Характеристика та операції міжбанківського ринку

II. Розв'язування тестів та задач по темі.

Рекомендована література:

1. Голуб Г. Г. *Гроші. Кредит. Банки [Текст] : навч. посіб. / Г. Г. Голуб, Л. П. Семенюк, Т. С. Смовженко ; Нац. банк України. Львів. банк. коледж. – Львів : Центр Європи, 1997. – С.55-67.*
2. Коваленко Д.І. *Фінанси, гроші та кредит: теорія та практика [текст]: навч. посіб. / Д.І. Коваленко, В.В. Венгер –К.: «Центр учбової літератури», 2013.-С.72-94*

Тема 3. Грошові системи

Мета: *Розкрити сутність та особливості функціонування грошових систем*

I. Обговорення лекційного матеріалу:

1. Поняття та елементи грошової системи
2. Еволюція грошових систем
3. Форми безготівкових розрахунків

4. Створення грошової системи України

II. Розв'язування тестів та задач по темі.

Рекомендована література:

1. Голуб Г. Г. Гроші. Кредит. Банки [Текст] : навч. посіб. / Г. Г. Голуб, Л. П. Семенюк, Т. С. Смовженко ; Нац. банк України. Львів. банк. коледж. – Львів : Центр Європи, 1997. – С.31-36
2. Коваленко Д.І. Фінанси, гроші та кредит: теорія та практика [текст]: навч. посіб. / Д.І. Коваленко, В.В. Венгер –К.: «Центр учбової літератури», 2013.-С.106-119.

Тема 4. Інфляція та грошові реформи

Мета: Розкрити сутність інфляції та особливості здійснення грошових реформ

I. Обговорення лекційного матеріалу:

1. Інфляція: її сутність, причини, види й типи
2. Вимірювання інфляції
3. Розвиток та особливості інфляції в Україні
4. Наслідки інфляції та антиінфляційна політика
5. Грошові реформи та методи їх проведення

II. Розв'язування тестів та задач по темі.

Рекомендована література:

1. Голуб Г. Г. Гроші. Кредит. Банки [Текст] : навч. посіб. / Г. Г. Голуб, Л. П. Семенюк, Т. С. Смовженко ; Нац. банк України. Львів. банк. коледж. – Львів : Центр Європи, 1997. – С.28-36
2. Коваленко Д.І. Фінанси, гроші та кредит: теорія та практика [текст]: навч. посіб. / Д.І. Коваленко, В.В. Венгер –К.: «Центр учбової літератури», 2013.-С.125-145

Тема 5. Валютний ринок і валютні системи

Мета: Розкрити сутність та особливості функціонування валютного ринку та валютних систем

I. Обговорення лекційного матеріалу:

1. Сутність валюти та її конвертованість
2. Валютний курс і способи його визначення
3. Валютний ринок: суть та основи його функціонування
4. Валютна система та її розвиток
5. Формування валютної системи України

II. Розв'язування тестів та задач по темі.

Рекомендована література:

1. Голуб Г. Г. Гроші. Кредит. Банки [Текст] : навч. посіб. / Г. Г. Голуб, Л. П. Семенюк, Т. С. Смовженко ; Нац. банк України. Львів. банк. коледж. – Львів : Центр Європи, 1997. – С.35-36

2. Коваленко Д.І. *Фінанси, гроші та кредит: теорія та практика [текст]: навч. посіб. / Д.І. Коваленко, В.В. Венгер –К.: «Центр учбової літератури», 2013.-С.155-182*

Тема 6. Кількісна теорія грошей і сучасний монетаризм

Мета: Розкрити сутність та особливості кількісної теорії грошей та сучасного монетаризму

I. Обговорення лекційного матеріалу:

1. Металістична теорія грошей
2. Номіналістична теорія грошей
3. Кількісна теорія грошей
4. Дж. Кейнс і його внесок у кількісну теорію грошей
5. Сучасний монетаризм

II. Розв'язування тестів та задач по темі.

Рекомендована література:

1. Коваленко Д.І. *Фінанси, гроші та кредит: теорія та практика [текст]: навч. посіб. / Д.І. Коваленко, В.В. Венгер –К.: «Центр учбової літератури», 2013.-С.191-201*

Тема 7. Кредит у ринковій економіці

Мета: Розкрити сутність та особливості функціонування кредиту у ринковій економіці

I. Обговорення лекційного матеріалу:

1. Необхідність та сутність кредиту
2. Роль кредиту в умовах ринкової економіки
3. Функції кредиту
4. Форми та види кредиту
5. Позичковий відсоток, його сутність та основні види
6. Поняття про кредитну систему

II. Розв'язування тестів та задач по темі.

Рекомендована література:

1. Голуб Г. Г. *Гроші. Кредит. Банки [Текст] : навч. посіб. / Г. Г. Голуб, Л. П. Семенюк, Т. С. Смовженко ; Нац. банк України. Львів. банк. коледж. – Львів : Центр Європи, 1997. – С.42-51*

2. Коваленко Д.І. *Фінанси, гроші та кредит: теорія та практика [текст]: навч. посіб. / Д.І. Коваленко, В.В. Венгер –К.: «Центр учбової літератури», 2013.-С.206-296*

Тема 8. Центральні та комерційні банки: основні операції

Мета: Розкрити сутність та особливості функціонування центральних та комерційних банків

I. Обговорення лекційного матеріалу:

1. Загальна характеристика та функції центральних банків (функції НБУ)
2. Грошово-кредитна та валютна політика НБУ

3. Класифікація та характеристика комерційних банків
4. Операції та основні показники ефективності та прибутковості діяльності банку

II. Розв'язування тестів та задач по темі.

Рекомендована література:

1. Голуб Г. Г. *Гроші. Кредит. Банки [Текст] : навч. посіб. / Г. Г. Голуб, Л. П. Семенюк, Т. С. Смовженко ; Нац. банк України. Львів. банк. коледж. – Львів : Центр Європи, 1997. – С.89-179.*
2. Коваленко Д.І. *Фінанси, гроші та кредит: теорія та практика [текст]: навч. посіб. / Д.І. Коваленко, В.В. Венгер –К.: «Центр учбової літератури», 2013.-С.245-263.*

**МОДУЛЬ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ОКРЕМИХ СФЕР І ЛАНОК
ФІНАНСОВИХ
ВІДНОСИН ТА МЕТОДІВ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Тема 9. Сутність та функції фінансів

Мета: *Розкрити сутність та особливості функціонування фінансів*

I. Обговорення лекційного матеріалу:

1. Історичні передумови виникнення і розвиток фінансів
2. Моделі фінансових відносин
3. Соціально-економічна сутність та функції фінансів

II. Розв'язування тестів та задач по темі.

Рекомендована література:

1. Коваленко Д.І. *Фінанси, гроші та кредит: теорія та практика [текст]: навч. посіб. / Д.І. Коваленко, В.В. Венгер –К.: «Центр учбової літератури», 2013.-С. 304-315.*

Тема 10. Фінансова система України

Мета: *Розкрити сутність та особливості функціонування фінансової системи України*

I. Обговорення лекційного матеріалу:

1. Фінансова система України: поняття, структура та загальна характеристика її сфер і ланок
2. Організаційні основи функціонування фінансової системи України
3. Суть і значення фінансового контролю

II. Розв'язування тестів та задач по темі.

Рекомендована література:

1. Коваленко Д.І. *Фінанси, гроші та кредит: теорія та практика [текст]: навч. посіб. / Д.І. Коваленко, В.В. Венгер –К.: «Центр учбової літератури», 2013.-С.320-342.*

Тема 11. Фінанси підприємницьких структур

Мета: Розкрити сутність та особливості функціонування фінансів підприємницьких структур

I. Обговорення лекційного матеріалу:

1. Суть і функції фінансів підприємств
2. Організаційні основи функціонування фінансів підприємств
3. Фінансові ресурси підприємств, їх склад і джерела формування
4. Формування фінансових результатів суб'єктів господарювання

II. Розв'язування тестів та задач по темі.

Рекомендована література:

1. Коваленко Д.І. Фінанси, гроші та кредит: теорія та практика [текст]: навч. посіб. / Д.І. Коваленко, В.В. Венгер –К.: «Центр учбової літератури», 2013.-С.348-364.

Тема 12. Бюджет і бюджетна система, доходи і видатки державного бюджету

Мета: Розкрити сутність та особливості функціонування бюджету та бюджетної системи, доходів і видатків державного бюджету

I. Обговорення лекційного матеріалу:

1. Сутність, значення та функції державного бюджету
2. Бюджетна система України та механізм її функціонування
3. Сутність, джерела формування і класифікація доходів бюджету
4. Сутність, склад і структура видатків державного бюджету господарювання

II. Розв'язування тестів та задач по темі.

Рекомендована література:

1. Коваленко Д.І. Фінанси, гроші та кредит: теорія та практика [текст]: навч. посіб. / Д.І. Коваленко, В.В. Венгер –К.: «Центр учбової літератури», 2013.-С.371-392.

Тема 13. Податки та податкова система

Мета: Розкрити сутність та особливості функціонування податків та податкової системи

I. Обговорення лекційного матеріалу:

1. Економічна сутність і функції податків
2. Елементи системи оподаткування
3. Класифікація податків
4. Податкова політика та податкова система в Україні
5. Характеристика основних податків податкової системи України

II. Розв'язування тестів та задач по темі.

Рекомендована література:

1.Коваленко Д.І. Фінанси, гроші та кредит: теорія та практика [текст]: навч. посіб. / Д.І. Коваленко, В.В. Венгер –К.: «Центр учбової літератури», 2013.-С. 409-431.

Тема 14. Державний кредит і державний борг

Мета: Розкрити сутність та особливості функціонування державного кредиту та державного боргу

I. Обговорення лекційного матеріалу:

1. Економічна сутність і роль державного кредиту
2. Форми державного кредиту
3. Класифікація державних позик і джерела їх погашення
4. Державний борг, його формування і обслуговування
5. Управління державним боргом

II. Розв'язування тестів та задач по темі.

Рекомендована література:

1. Коваленко Д.І. Фінанси, гроші та кредит: теорія та практика [текст]: навч. посіб. / Д.І. Коваленко, В.В. Венгер –К.: «Центр учбової літератури», 2013.-С.438-454.

Тема 15. Фонди фінансових ресурсів цільового призначення

Мета: Розкрити сутність та особливості функціонування фондів фінансових ресурсів цільового призначення

I. Обговорення лекційного матеріалу:

1. Призначення і роль цільових фондів фінансових ресурсів
2. Характеристика цільових фондів фінансових ресурсів
3. Недержавні фінансові фонди

II. Розв'язування тестів та задач по темі.

Рекомендована література:

1. Коваленко Д.І. Фінанси, гроші та кредит: теорія та практика [текст]: навч. посіб. / Д.І. Коваленко, В.В. Венгер –К.: «Центр учбової літератури», 2013.-С.462-474.

Тема 16. Міжнародні фінанси

Мета: Розкрити сутність та особливості функціонування міжнародних фінансів

I. Обговорення лекційного матеріалу:

1. Сутність і призначення міжнародних фінансів
2. Міжнародні фінансові організації і міжнародні фінансові інституції
3. Міжнародний фінансовий ринок

II. Розв'язування тестів та задач по темі.

Рекомендована література:

1. Голуб Г. Г. Гроші. Кредит. Банки [Текст] : навч. посіб. / Г. Г. Голуб, Л. П. Семенюк, Т. С. Смовженко ; Нац. банк України. Львів. банк. коледж. – Львів : Центр Європи, 1997. – С. 189-205

2. Коваленко Д.І. Фінанси, гроші та кредит: теорія та практика [текст]: навч. посіб. / Д.І. Коваленко, В.В. Венгер –К.: «Центр учбової літератури», 2013.-С. 507-519.

Практичні завдання з дисципліни "Фінанси, гроші та кредит"

Задача 1

Загальна кількість акцій ПАТ «Стар» становить 950 тис. штук, з них 20 % - привілейовані. За звітний період ПАТ отримало чистий прибуток у розмірі 102 млн. грн. Відомо, що за привілейованими акціями дивіденди виплачуються у розмірі 125 грн.

Визначте розмір дивідендів та їх віддачу на просту і привілейовану акцію за умов, що ринкові ціни на акції становлять відповідно 400 і 790 грн.

Задача 2

ПАТ «ВС» випустило 2 млн простих акцій вартістю 150 грн. кожна і 90 тис. привілейованих акцій вартістю 2 тис. грн. Визначте акціонерний капітал і контрольний пакет акцій, якщо для забезпечення контролю достатньо володіти 15 % акцій, які надають право голосу.

Задача 3

Торговельне підприємство ПАТ «Віват» у 2011 р. отримало 300 млн грн. прибутку. Активи цього підприємства становлять 2,1 млрд грн. Визначте норму торговельного прибутку.

Задача 4

Визначте суму податку на прибуток, відрахованого до бюджету, якщо прибуток від звичайної діяльності до оподаткування дорівнює 790 тис. грн., ставка податку на прибуток — 23 %, сума пільг — 21 тис. грн..

Задача 5

Чиста виручка від реалізації продукції у 2011 р. на ПАТ «Санторг» становила 12800 тис. грн, собівартість реалізованої продукції — 1400, адміністративні витрати -1521, витрати на збут — 620, інші витрати — 160 тис. грн. Податок на прибуток -23 %. Обчисліть валовий прибуток ПАТ «Омега» від реалізації продукції, прибуток від операційної діяльності, чистий прибуток, рентабельність реалізованої продукції.

Задача 6

Працівнику в січні 2011 р. нарахували заробітну плату в розмірі 1300 грн. На 1 січня 2011 р. підприємство є основним місцем роботи для цього працівника. Ставка єдиного соціального внеску (ЄСВ) становить 3,6 %. Ставка податку на доходи фізичних осіб становить 15 %. Визначте суму податку з доходів фізичних осіб (ПДФО).

Задача 7

Митна вартість товару, що надійшов на територію України, становить 57000 дол. США. Ставка імпортного мита відповідно до Єдиного митного тарифу — 17 %, митний збір за митне оформлення товару — 0,7 митної

вартості. Ставка акцизного збору — 25, ставка ПДВ — 20 %. Визначте суму імпортного мита, митного збору, акцизного збору та податку на додану вартість. Курс НБУ: 1 дол. США = 7,99 грн.

Задача 8

Митна вартість товару, що надійшов на територію України, становить 87547 дол. США. Ставка імпортного мита відповідно до Єдиного митного тарифу — 9 %. Ставка акцизного збору — 12, ставка ПДВ — 20 %. Визначте суму імпортного мита, митного збору, акцизного збору та податку на додану вартість. Курс НБУ: 1 дол. США = 7,9грн.

Задача 9

Темпи зростання податкових надходжень до державного бюджету та ВВП, у % до попереднього періоду, подані в таблиці.

Показник	Базисний	Поточний
Прямі податки	105,9	106,7
Непрямі податки	104,7	105,2
Номінальний ВВП	105,3	107,1

Визначте коефіцієнт еластичності податкових надходжень від ВВП. Зробіть висновок.

Задача 10

У поточному році порівняно з базисним, доходи державного бюджету зросли на 4,6%, приріст видатків становив, %:

- Державне управління 4,1;
- Національну оборону 3,2;
- Розвиток ринкової інфраструктури 3,9.

Для кожного виду визначте коефіцієнт еластичності від доходів державного бюджету, поясніть їх зміст.

Задача 11

За даними про загальну суму доходів бюджету на 2015 р., млн.. грн.:

- оцінити ступінь виконання плану по доходній частині бюджету;
- встановити основні джерела формування доходної частини бюджету.

Доходи бюджету	2015	
	заплановано	фактично
Податкові надходження, у т.ч.:	125743,1	161264,2
Податок з доходів фізичних осіб	22791,1	34782,1
Податок на прибуток підприємств	26172,1	34407,2
Податки на власність	1084,8	1354,6
Збори за використання природних ресурсів	4746,7	5948,2

Внутрішні податки на товари та послуги	61164,4	71914,4
Інші податки	9784,00	12857,70
Неподаткові надходження	40548,3	48553,2
Доходи від операцій з капіталом	3218,1	6373,4
Офіційні трансферти	153,7	104,5
Цільові фонди	2148,3	3641,2

Задача 12

Дані про видатки державного бюджету за два періоди наведені в таблиці:

Видатки млн.грн.	Базисний	Поточний
Загальнодержавні функції	8588,8	22763,3
Оборона	3536,4	9416,5
Економічна діяльність	7200,9	40523,4
Охорона навколишнього природного середовища	661,6	2241,3
Житлово-комунальне господарство	1407,6	5900,3
Охорона здоров'я	7537,9	26617,6
Освіта	12269,0	44333,6
Соціальний захист та соціальне забезпечення	12643,9	48517,3
ВВП, млн. грн.	225810	712945

Для кожного виду видатків державного бюджету визначте коефіцієнт еластичності від ВВП. Зробіть висновки.

Задача 13

Динаміка основних показників державного бюджету характеризується даними, млн.грн.:

Показник	2008	2009	2010	2011
Доходи бюджету	91529,4	134183,2	171811,5	219936,5
Видатки бюджету	102538,4	141989,5	17552,2	227638,3
ВВП	345113	441452	544153	712945

Визначте:

- сальдо бюджету;
  - питому вагу бюджетних ресурсів і видатків у ВВП, %;
  - бюджетний дефіцит (профіцит) у % ВВП;
  - бюджетний дефіцит (профіцит) у % до доходів бюджету.
- Зробіть висновки.

Задача 14

На кінець 2011 р. валовий дохід ПАТ «Інвест-Буд» становив 856789 млн грн.; податок на додану вартість — 178900 млн грн; валові витрати — 189422 млн грн; сума; амортизаційних відрахувань — 65212 млн грн; дивіденди — 135879 млн грн. Визначте розмір прибутку до оподаткування та суму податку на прибуток.

Задача 15

У зв'язку зі скороченням 15 жовтня 2010 року з роботи було звільнено чотирьох осіб: С. В. Єрхіну, А. А. Козака, П. С. Мартинюка та П. Г. Білоконного, що мають страховий стаж відповідно 2, 5, 9 і 14 років. Їх загальна заробітна плата протягом квітня-вересня 2010 року становила: С. В. Єрхіної — 8460 грн; А. А. Козака — 13770 грн; П. С. Мартинюка — 12750 грн; П. Г. Білоконного — 15580 грн; Визначте розмір допомоги по безробіттю, якщо його розрахунок здійснюється у відсотках до середньозаробітної плати (доходу), визначеної відповідно до порядку обчислення середньозаробітної плати (доходу) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, залежно від страхового стажу:

- до 2 років — 50 %;
- від 2 до 6 років — 55 %;
- від 6 до 10 років — 60 %;
- від 10 до 12—70 %;
- понад 12 років — 80 %.

Допомога по безробіттю виплачується залежно від тривалості безробіття у відсотках до визначеного розміру:

- перші 90 календарних днів — 100 %;
- протягом наступних 90 календарних днів — 90 %;
- надалі — 80%.

Задача 16

Застрахована особа була відсутня на роботі через тимчасову непрацездатність з 6 по 26 вересня 2010 року. Її заробітна плата, з якої сплачено страхові внески складала:

- в березні — 10540 грн;
- в квітні — 11800 грн;
- в травні — 12200 грн;
- в червні — 12320 грн;
- в липні — 12570 грн;
- в серпні — 12600 грн.

Розрахуйте розмір допомоги у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, сплаченої за рахунок роботодавця та Фонду соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності. Страховий стаж працівника становить 10 років.

Відсоток соціальної допомоги залежить від стажу:

- до 5 років — 60 %;
- від 5 до 8 років — 80 %;
- понад 8 років — 100 %.

Задача 17

Визначте середній крос-курс GBP/EUR, якщо GBP/USD = 2,4512, а EUR/USD = 1,4923.

Задача 18

Визначте крос-курси купівлі та продажу CAD/UAH, якщо USD/CAD — 2,8336 — 2,9750, а USD/UAH — 7,8652 — 7,9956.

Задача 19

Укладається опціон на купівлю через 3 міс. 452347 фунтів стерлінгів за ціною USD 2,7 за GBP 1. Ринковий валютний курс становить USD 3,0 за GBP. Чому дорівнює внутрішня вартість опціону?

Задача 20

Визначте яка валюта продається за премією, а яка з дисконтом, якщо спот-курс USD/UAH — 7,3450, а одномісячний форвард USD/UAH — 6,9950.

Задача 21

У 2010 році валовий внутрішній продукт в Україні дорівнював 98,7 млрд.грн, в 2011р. ВВП — 111 млрд. грн, показник МЗ в 2010 році — 11,28 млрд.грн, в 2011 МЗ — 12,5 млрд.грн.

Визначте, з урахуванням цих даних, швидкість обігу грошей в 2010р., в 2011р. і порівняйте.

Задача 22

Розрахуйте грошову масу за агрегатним методом, швидкість обігу грошей та грошову базу.

Показник	Сума, млн.грн
Резерви комерційних банків	1800
Готівка (гроші поза банками)	6560
Строкові депозити у національній валюті	4880
Строкові депозити в іноземній валюті	3247
Валютні заощадження	3150
Цінні папери власного боргу банків	5274
Кошти на поточних рахунках у національній валюті	3010
ВВП	85608

Задача 23

Розрахуйте пропущені елементи в таблиці та знайдіть величину грошового мультиплікатора.

Показник	Сума, млн.грн
Готівка	
Гроші поза банками	2623
Грошова маса (M3)	6930
Грошова маса (M1)	4682
Грошова маса (M2)	6846
Кошти в іноземній валюті	
Кошти клієнтів за трастовими операціями банків	
Кошти на поточних та строкових рахунках у національній валюті	
Довідково: Грошова база	3538

Задача 24

Яка кількість грошей потрібна для обігу, якщо сума цін проданих протягом товарів становить 348 млн. гр. од., сума цін товарів, проданих у кредит — 135 млн. гр. од.; сума платежів, за якими настав термін оплати — 220 млн. гр. од., сума взаємопогашаючих платежів — 35 млн. гр. од., середнє число оборотів грошових одиниць — 5?

Як зміниться ця потреба, якщо швидкість обігу становитиме:

- а) 7 обертів;
- б) 3 оберти?

Задача 25

Сума невиконаних контрактів по експорту зі США у Великобританію становить 60 млн. фунтів стерлінгів, а сума невиконаних контрактів по імпорту з Великобританії — 50 млн. фунтів стерлінгів. Курс фунта стерлінгів офіційно знизився від 2,8 до 2,4 долара США.

Визначте:

- а) розмір девальвації фунтів стерлінгів;
- б) обчисліть розмір вимушеної ревальвації долара;
- в) розрахуйте суму збитків американських експортерів;
- г) визначте суму додаткових прибутків американських імпортерів.

Задача 26

Готівка в обігу становить 98,7 млрд. у.о. Кошти, зарезервовані в центральному банку становлять 53,3 млрд. у.о. при нормі обов'язкового резервування 15%.

Визначити величину грошового мультиплікатора.

Задача 27

Якою буде грошова база, якщо грошовий мультиплікатор рівний 4, депозити комерційних банків становлять 355,4 млрд. гр.од., а гроші поза банками стаовлять 97,8 млрд. гр.од.?

Задача 27

Визначте величину грошової бази та суму депозитів комерційних банків при умові, що грошовий мультиплікатор рівний 4; кошти зарезервовані в центральному банку склали 53,3 млрд. гр.од., а норма обов'язкового резервування 10,6%. Готівкові кошти дорівнюють 96,5 млрд. гр.од.

Задача 29

Як зміниться пропозиція грошей, якщо резерви в центральному банку зростуть з 60,4 млрд. у.о. на 01.09.2011р. до 70,1 млрд. у.о. на 01.11.2011р. при нормі обов'язкового резервування 15%, а готівка в обігу станом на 01.09.2011р. становила 112,8 млрд. у.о. і на 01.11.2011р. склала 104,6 млрд. у.о. Грошовий мультиплікатор рівний трьом.

Задача 30

Визначити місячну заробітну плату для кожного вчителя використовуючи такі дані:

ПІБ	Посада	Освіта	Категорія	Предмет	Кількість годин тижень	Стаж, на роки
Аннакієва А.В.	вчитель	вища	вища	укр.літ.	25	23
Волошина І.Г.	класний керівник	вища	перша	географія	24	18
Калетник В.В.	директор школи	вища	вища	математ.	22	24
Головчук І.І.	зав.кабінетом	вища	друга	фізика	26	7
Кравчук А.Р.	вчитель	сер. спец.	без кат.	3 клас	26	21

Умова:

Період нарахування заробітної плати жовтень 2011року (мінімальна заробітна плата 922 грн.).

У відповідності з наказами Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України:

– ставки заробітної плати вчителів виплачуються за 18 годин педагогічної роботи на тиждень;

– місячна заробітна плата педагогічних працівників шкіл визначається шляхом множення ставки заробітної плати на їх фактичне педагогічне навантаження на тиждень і ділення цього добутку на встановлену норму годин на тиждень;

– вчителям провадиться додаткова оплата за класне керівництво у 5-11 класах в розмірі 25% ставки заробітної плати;

– вчителям шкіл за завідування навчальними кабінетами провадиться додаткова плата в розмірі 10-13% ставки заробітної плати.

У відповідності зі статтею 57 Закону України “Про освіту”, держава забезпечує педагогічним працівникам виплату надбавок за вислугу років щомісячно у відсотках до ставки заробітної плати залежно від стажу педагогічної роботи у таких розмірах: понад 3 роки-10%, понад 10 років-20%, понад 20 років- 30%.

Задача 31

Обчислити річні витрати на харчування дітей в дитячому закладі, якщо на початок планового року дитячу дошкільну установу відвідувало 185 дітей. З 1 вересня 47 дітей підуть в школу; з 1 березня буде прийнято 35 дітей; з 1 вересня прийнято 20 дітей. Середньорічна кількість днів перебування дитини в дитячій установі становить 210 днів. Норма видатків на харчування однієї дитини в день становить 3,80грн.

**Методичні вказівки щодо розв'язання задач, винесених на
практичні заняття**

Визначення відсотків та погашувального боргу

Приклад 1.

Визначте відсотки та суму наращеного боргу, якщо позичка дорівнює 7 тис. грн., термін боргу 4 місяці при ставці простого відсотка 22 % річних.

⇒ для розв'язання необхідно скористатися формулою наращеного боргу із застосуванням формули простих відсотків:

$$S = \frac{P \times (1 + ni)}{B \times 100\%},$$

де S – сума погашення кредиту з відсотками (наращеного боргу);

P – початкова сума кредиту;

i – ставка відсотків;

n – період дії договору;

$1 + ni$ - множник наращення простих відсотків.

B – базовий період.

Сума відсотків дорівнюватиме різниці між наращеним боргом та розміром кредиту.

Приклад 2.

Через 180 днів з моменту підписання контракту боржник сплатить 30 тис. грн. Кредит наданий під 24 % річних. Визначте, яку суму одержить боржник (P) і суму дисконту (D).

⇒ для розв'язання застосовуються формули математичного дисконтування:

$$P = \frac{S \times B \times 100\%}{100 + ni}, \quad (1)$$

$$D = S - P \quad (2)$$

Приклад 3

Контрактом, укладеним на 2 роки між підприємством і банком передбачений такий порядок нарахування відсотків: перший рік 10 % річних, у кожному наступному півріччі ставка підвищується на 1,5 %. Розмір кредиту 20 тис. грн. Визначте, що краще для підприємства: прийняти умови цього контракту або одержати кредит під 12 % річних на такий же термін в іншому банку?

⇒ для розв'язання цієї задачі необхідно використовувати дві формули: множника накопичення і розрахунку відсотків та провести аналіз отриманих даних.

$$d_m = 1 + \sum_{n=1}^m m_n \times i_n, \quad (1)$$

$$S_1 = P \times d_m \quad (2)$$

де d_m – множник накопичення;

m_n – період накопичення;

i_n – відсоток накопичення;

S_1 – вартість контракту за першою умовою.

⇒ Розв'язання:

$$1) d_n = 1 + \frac{10\%}{100\%} + \frac{0,5 \times (10\% + 1,5\%)}{100} + \frac{0,5 \times (10\% + 1,5\% + 1,5\%)}{100} = 1,1254$$

$$S = 20 \text{ тис. грн.} \times 1,1254 = 22,49 \text{ тис. грн.} - \text{до погашення}$$

умовами контракту

$$2) S = 20 \text{ тис. грн.} \times \left(1 + \left(\frac{12\%}{100\%} \right) \times 2 \text{ роки} \right) = 24,8 \text{ тис. грн.} - \text{до погашення}$$

при отриманні кредиту під 12% річних

Висновок: для підприємства укласти перший контракт вигідніше на 2,31 тис. грн., ніж одержати кредит під 12% річних.

Приклад 4

Підприємство уклало договір на одержання довгострокової позички розміром 85 тис. грн. терміном на 5 років під 15% річних. За умовами договору погашення боргу і відсотків проводиться рівними частинами. Розрахуйте за роками суми погашення основного боргу і відсотків по ньому, якщо відомо, що виплати за рік (ануїтетні платежі) дорівнюють 25 357 грн.

⇒ розв'язання задачі зводиться до розрахунку відсотків і основної суми боргу по роках:

Розв'язання:

1). За 1 рік сума виплати відсотків:

$$d_{\text{рік}} = (85\,000 \times 15\%) / 100 = 12\,750 \text{ грн.}$$

2). Сума погашення кредиту за 1 рік

$$25\,357 - 12\,750 = 12\,607 \text{ грн.}$$

3). Залишок кредиту на наступний рік

$$85\,000 - 12\,607 = 72\,393 \text{ грн.}$$

Далі по аналогії.

Рік	Залишки заборгованості	Щорічні виплати, грн.	Сума % по кредиту, грн.	Погашена сума кредиту, грн.
1	85 000	25 357	12 750	12 607
2	72 393	25 357		
3		25 357		
4		25 357		
5		25 357		

Приклад 5

Визначте накопичувальний борг за кредитом, виданим банком підприємству терміном на 1,5 роки під 24 % річних при розмірі позички 15 тис. грн. і погашенні основного боргу рівними частинами за півріччями.

⇒ розв'язання задачі зводиться до розрахунку і підсумовуванню відсотків за кожне півріччя.

$$S = P + \sum S_i, \quad (1)$$

$$S_i = \frac{P_i \times n_i i}{B \times 100\%}, \quad (2)$$

де P_i – одна i -та частина основного боргу,

n_i – один i -тий термін дії договору

Розв'язання:

1). Перше півріччя

$$S_1 = \frac{15 \times 24 \times 0.5}{1.5 \times 100} = 7,5 \text{ тис. грн}$$

2). Друге півріччя

$$S_1 = \frac{(15 - 5) \times 24 \times 0.5}{1.5 \times 100} = 5 \text{ тис. грн}$$

3). Третє півріччя

$$S_1 = \frac{(15 - 5 - 5) \times 24 \times 0.5}{1.5 \times 100} = 2,5 \text{ тис. грн}$$

4). Вартість кредиту дорівнює:

$$S = P + S_1 + S_2 + S_3 = 15 + 7,5 + 5 + 2,5 = 30 \text{ тис. грн.}$$

Приклад 6

Визначте суму погашувального платежу та відсотки, якщо депозит юридичної особи дорівнює 120 тис. грн., термін зберігання півроку при ставці простого відсотка 17% річних, виплата в кінці строку.

Зробіть висновок, який з способів нарахування відсотків (німецький, французький або англійський) найвигідніший для банку, який - для власника коштів.

⇒ для розв'язання необхідно скористатися формулою розрахунку простих відсотків:

$$SP = S + P \text{ та}$$

$$S = \frac{P \times n \times i}{B \times 100}, \quad (1)$$

де SP – погашувальний платіж,

S – сума нарахованих відсотків;

P – початкова сума депозиту;

i – ставка відсотків (у виді десяткового дробу);

n – період дії договору;

B – базовий період

⇒ Розв'язання: В банківській практиці різних країн термін договору та

базовий період визначаються по-різному:

✓ німецька практика (Німеччина, Швейцарія) – місяць складається з 30діб, рік – з 360 діб. Такі відсотки ще називають звичайними;

✓ французька практика – рік складається з 360 діб, кількість діб у місяці – по факту (28-31). Такі відсотки називають комерційними;

✓ англійська практика – фактична кількість діб за періодами (365,366, 28-31). Такі відсотки є точними.

Приклад 7

Залишки на розрахунковому рахунку суб'єкта господарювання становили такі суми: 5діб – 120 тис. грн., 7діб – 25тис.грн, 10 діб – 55 тис. грн., 8 діб – 20 тис.грн. Ставка відсотків, які нараховуються банком на розрахункові рахунки – 5% річних. Визначте суму відсотків, нарахованих за місяць.

⇒ *Розв'язання:* При розрахунках відсотків за онкольними (до запитання) рахунками використовується “відсоткове число”, яке розраховується шляхом множення суми залишків за періодами на термін зберігання цих залишків.

$$BЧ = \sum P \times n, \quad (1)$$

$$S = \frac{BЧ \times i}{B \times 100} \quad (2)$$

Приклад 8

Банк щоквартально нараховує відсотки на депозити за ставкою 10% річних. Визначити суму відсотків до виплати, яка нарахована за два роки на депозит розміром 200тис.грн. із застосуванням простої та складної ставки, зробити висновки.

⇒ *Розв'язання:* Нарахування складних відсотків відбувається у випадках, якщо суми нарахованих відсотків не виплачуються відразу після їх нарахування, а за умовами договору приєднуються до суми боргу. Приєднання нарахованих відсотків до суми, що служила базою для їх визначення, називають капіталізацією відсотків. Ріст за складними відсотками являє собою процес, що розвивається за геометричною прогресією:

$$S = P \times \left[\left(1 + \frac{i}{m \times 100} \right)^N - 1 \right], \quad (1)$$

$$N = m \times n, \quad (2)$$

де m – кількість раз нарахування відсотків за рік,

N - кількість періодів нарахування відсотків за період дії договору,

n – термін дії договору за роками.

Приклад 9

Визначте рівень осідання коштів, якщо залишок на початок місяця становив 5432,1 тис. грн, на кінець періоду він становив 5543,2 тис. грн, оборот за приходом дорівнював 240,5 тис. грн.

Розв'язання: Рівень осідання коштів розраховується за формулою:

$$P = \frac{Зк - Зп}{П \times 100\%}, \quad (1)$$

де P – рівень осідання коштів;

$Зк$ – залишок коштів на рахунках по вкладах на кінець звітної періоду;

$Зп$ – залишок коштів на рахунках по вкладах на початок звітної періоду;

$П$ – оборот за приходом.

Приклад 10

У підприємства відкрито в різних банках два розрахункових рахунка: середньомісячний залишок коштів на розрахунковому рахунку в банку А становить 245 грн. при ставці нарахування на залишки коштів 3% річних, середньомісячний залишок коштів на рахунку в банку Б – 52 грн. при ставці 0,5% кварталних. Крім того, підприємство розмістило депозит терміном на 1 місяць в сумі 700 грн. під 18% річних.

Визначте достатність суми нарахованих відсотків за всіма рахунками протягом місяця для погашення відсотків за кредитом в розмірі 1600 грн., отриманим підприємством на 15 днів під 23% річних.

⇒ Розв'язання: Сума нарахованих процентів за розміщені на депозитні кошти та залишки на розрахункових рахунках

$$S_{\text{дде}} = \frac{((245 \times 3) + (52 \times 0.5 \times 4) + (700 \times 18)) \times 30}{365 \times 100} = 11.05 \text{ грн}$$

Сума відсотків, нарахованих за користування кредитом:

$$S_{\text{ккре}} = \frac{1600 \times 23 \times 15}{365 \times 100} = 15.12 \text{ грн}$$

Визначення тривалості позички і рівня процентної ставки

При розробці умов контрактів і їх аналізу виникає необхідність у рішенні задач по визначенню терміна позички або рівня процентної ставки при всіх інших заданих умовах.

Формула для розрахунку тривалості позички в днях:

$$n = \frac{(S - P) \times B \times 100\%}{P \times i} = \frac{(S - P) \times B \times 100\%}{S \times d}, \quad (1)$$

де d – коефіцієнт дисконтування.

Необхідність визначення рівня процентної ставки за іншими заданими

умовами виникає при порівнянні контрактів за ступенем прибутковості у випадках, коли процентні ставки в явному виді не зазначені.

Ставка відсотків:

$$i = \frac{(S - P) \times B \times 100\%}{P \times n}, \quad (2)$$

Дисконтна ставка:

$$d = \frac{(S - P) \times B \times 100\%}{S \times n}, \quad (3)$$

Приклад 11

Яка повинна бути тривалість позички в днях для того, щоб борг, рівний 10 тис. грн. зріс до 10,5 тис. грн. За умови, що на суму боргу нараховуються прості відсотки по ставці 8 % річних?

⇒ для розв'язання задачі використовуємо формулу розрахунку тривалості позички в днях:

Розв'язання:

$$n = \frac{(10.5 - 10) \times 365 \times 100\%}{10 \times 8}.$$

Кредитні ризики, лізинг та факторинг

При класифікації за ступенем ризику кредити розділені на 5 класів: стандартні, під контролем, субстандартні, сумнівні та безнадійні.

На підставі даної класифікації банк формує резерв на покриття збитків по кредитних операціях щодо кожної групи кредитів.

Приклад 12

Видані банком кредити розподілились наступним чином:

Тип кредиту за рівнем ризику	Сума кредиту	Відсоток відрахувань
стандартні	2 200 тис. грн.	2 %
під контролем	850 тис. грн.	5 %
субстандартні	720 тис. грн.	20 %
сумнівні	68 тис. грн.	50 %
Безнадійні	27 тис. грн.	100 %

Розрахуйте відрахування для створення резервного фонду і проаналізуйте положення банку в зв'язку з виданими кредитами.

⇒ розв'язання задачі полягає в розрахунку відрахувань у резервний фонд у залежності від ступеня ризику кредиту і подальшого аналізу кожного його виду:

$$P\Phi_1 = \frac{C_k \times K_p}{100\%}, \quad (1)$$

$$P\Phi = \sum P\Phi_1 \quad (2)$$

де $P\Phi_1$ - резервний фонд з даного виду кредиту;
 C_k - сума кредиту;
 K_p - коефіцієнт ризику.

Приклад 13

Підприємству необхідно устаткування на 4 роки. Розрахуйте загальну суму лізингу, якщо відомо, що вартість устаткування дорівнює 15 000 грн., а коефіцієнти дисконтування, запропоновані банком, складають за 1 рік – 0,915; за 2 рік – 0,842; за 3 рік – 0,772; за 4 рік - 0,708.

⇒ розв'язання задачі зводиться до розрахунку чистої вартості лізингу за кожним роком окремо і їх підсумку за весь період лізингової угоди.

$$L = \sum Li, \quad (1)$$

$$Li = S \times d \quad (2)$$

де Li - річна вартість лізингу;
 S – вартість устаткування;
 d - коефіцієнт дисконтування.

Приклад 14

Підприємство виставило платіжну вимогу за відвантажену продукцію в сумі 10 230 грн., термін нормального документообігу – 10 днів, процентна ставка за кредит дорівнює 26 % . Розрахуйте плату за послуги факторингу.

⇒ для розв'язання даної задачі необхідно скористатися формулою розрахунку послуг факторингу:

$$\Phi_{акт} = \frac{S \times i \times t}{100 \times k}, \quad (1)$$

де $\Phi_{акт}$ - вартість послуг за факторингом;
 S – сума кредиту за факторингом;
 i – процентна ставка з урахуванням комісійних;
 t – кількість днів документообігу;
 k – кількість днів у році.

Приклад 15

Банк уклав факторингову угоду з машинобудівною фірмою і отримав боргове зобов'язання по дисконтній ставці 35%, на суму 10 млн. грн., яка повинна виплачуватися рівними частинами щокварталу.

Визначте суму коштів, отриманих фірмою і банком від проведення цієї операції.

⇒Розв'язання задачі зводиться до формули:

$$A_\phi = R_a \times N \times \left(1 - \frac{(N-1)}{2} \times \frac{d}{N \times 100\%} \right), \quad (1)$$

де A – сума, отримана фірмою від факторингу;
 R_a – розмір одиничної плати;
 N – кількість платежів;

d – дисконтна ставка банку;

$$A_{\phi} = P - A_{\phi}^{(2)}$$

де A_{ϕ} – сума, отримана банком від факторингової угоди;

P – сума угоди.

Приклад 16

Розрахуйте щомісячний розмір орендної плати по фінансовому лізингу, якщо відомо, що фірма орендує вантажівку вартістю 22 тис. грн. терміном на 48 місяців по ставці 1,25% на місяць.

⇒ Розв'язання задачі: за формулою рівномірних платежів:

$$S = \frac{P \times \left(1 + \frac{ni}{100}\right)}{n}, \quad (1)$$

де S – разовий платіж;

P – вартість лізингового устаткування;

n – тривалість оренди;

i – процентна ставка за користування лізингом.

Приклад 17

Визначте доход банку по угоді банківського лізингу, якщо ставка за лізинговим кредитом становить 24% річних, угода укладена терміном на чотири роки, обсяг угоди 40 тис. грн., ставка комісійної лізингової винагороди 1,5% від обсягу угоди.

⇒ Розв'язання:

Розраховується розмір лізингового платежу, який отримає банк за угодою:

$$ЛП = KP + \sum I_n + K_{вл}, \quad (1)$$

де $ЛП$ – розмір лізингового платежу, який отримає банк.

KP – розмір позики в i -тому періоді,

$\sum I_n$ – сума відсотків, що сплачуються за угодою,

$K_{вл}$ – розмір комісійної винагороди по супроводженню лізингової угоди,

Біржові валютні, фондові та кредитні операції

Приклад 18

Дилер купує на валютній біржі 50 000 доларів США за курсом «спот» 5.05 грн./долар і укладає форвардний контракт терміном на 1 місяць за курсом 5.06 грн./долар. Отримані долари дилер розміщує на міжнародному валютному ринку терміном на 1 місяць по ставці ЛІБОР (5,56 %).

Розрахуйте прибуток від цієї угоди.

⇒ розв'язання задачі зводиться до:

- 1) визначення необхідної суми коштів для купівлі доларів (Витр.=\$50тис. x 5,05 грн.)
- 2) визначення суми, яку отримає дилер по закінченню строку дії депозитного договору S (за формулою простих відсотків *прикладу 1*),
- 3) визначення ціни розміщення позики за форвардним контрактом ($C=S \times 5,06$ грн.)
- 4) визначення прибутку (збитку) від проведення операції (C -Витр.)

Приклад 19

Розрахуйте витрати, пов'язані з покупкою на міжнародному валютному ринку опціону вартістю 100 000 \$ США при курсі 5,05 грн./долар і премії 0,02 грн./долар.

⇒ для розв'язання задачі необхідно визначити вартість опціону в гривнях, суму премії та скласти їх.

Приклад 20

Клієнт звертається в банк 26.11 з пропозицією про угоду FRA по депозиту в сумі 500 000 доларів США на період 60 днів, починаючи з 26.12.

26.11. ставка по доларах США складала: LIBOR (30 днів) – 6,0 % , LIBOR (90 днів) – 6,09 %. Визначити форвардну ставку. Розрахунок зробити за системою: база – 360 днів, у кожному місяці 30 днів.

⇒ для розв'язання задачі застосовується формула нарощення відсотків.

1) Банк залучає кошти на форвардний період під чинну ставку. Витрати залучення складуть:

$$0,06 \times (30 / 360) \times 500\,000 = 2\,500 \text{ доларів США}$$

2) Банк розміщає кошти на загальний період контракту, за що одержує прибуток:

$$0,0609 \times (90 / 360) \times 500\,000 = 7\,612,5 \text{ доларів США}$$

3) Різниця між прибутками від розміщення коштів і витратами складає:

$$7\,612,5 - 2\,500 = 5\,112,5 \text{ доларів США}$$

Ці кошти можуть бути виплачені клієнту за форвардною депозитною угодою.

4) З урахуванням тривалості контрактного періоду цей розмір перетворюється у форвардну ставку:

$$5\,112,5 \div 500\,000 \times (360 / 60) \times 100 \% = 6,135 \%$$

Приклад 21

Визначте розмір можливої заборгованості за позикою під заставу векселів і вільний ліміт кредитування при таких відомих вихідних даних: співвідношення заборгованості до забезпечення – 75%; установлений ліміт заборгованості під забезпечення векселів – 120 тис. грн., загальна сума векселів, прийнятих у заставу – 80 тис. грн., сума заборгованості за позикою – 50 тис. грн.

⇒ Розв'язання задачі зводиться до визначення: розміру можливої заборгованості (P_B):

$$P_B = \frac{\sum P_3 \times C_B}{100\%}, \quad (1)$$

де $\sum P_3$ – загальна сума векселів, прийнятих у заставу;
 C_B – співвідношення заборгованості до забезпечення.
 розміру вільного ліміту кредитування (P_C)

$$P_e = L_y - P, \quad (2)$$

де L_y – установлений ліміт заборгованості;
 P – сума заборгованості за позикою.

Приклад 22

Визначте суму консолідованого векселя з терміном погашення 01.10, отриманого в результаті об'єднання 2-х векселів: перший вексель виданий на суму 1,5 тис. грн. із терміном сплати 20.07, другий вексель виданий на суму 2,1 тис. грн. із терміном сплати 01.09. Дисконтна ставка консолідованого векселя 22%.

⇒ для розв'язання: застосовується формула консолідованого платежу:

$$S_0 = \sum S_i \times \left(1 - \frac{t_j \times d}{k \times 100\%}\right)^{-1} \quad (1)$$

де S_0 – сума консолідованого векселя;
 S_i – сума по конкретному векселю;
 t_j – тимчасовий інтервал між терміном погашення по даному i консолідованому векселю;
 d – дисконтна ставка по консолідованому векселю;
 k – базова кількість днів у році (360).

Приклад 23

Розрахуйте продажну ціну векселя, якщо відомо, що номінальна вартість векселя становить 1000грн., ставка дисконту складає 12% при кількості днів до настання терміну погашення векселя рівному 80 днів.

⇒ Розв'язання:

Продажна ціна векселя (P) розглядається як різниця між його номінальною вартістю (C_n) і дисконтом (D):

$$P = C_n - D \quad (1)$$

Дисконт можна розрахувати за формулою:

$$D = \frac{M \times R \times C_n}{K \times 100\%} \quad (2)$$

де M – кількість днів до настання терміну викупу векселя;
 K – базовий період;
 R – ставка дисконту.

Приклад 24

Визначте реальну процентну ставку по цінних паперах, якщо

банківський відсоток по цінних паперах дорівнює 27% річних, а темпи інфляції – 11,5%.

⇒Розв'язання здійснюється за формулою Фішера, тобто побудовано на різниці між банківським відсотком і темпами інфляції.

Приклад 25

Визначте курс акції, якщо її номінальна ціна 100 грн., розмір дивідендів 9%, а норма банківського відсотка – 21%. Що має місце: ажю або дізажіо?

⇒Розв'язання:

За формулою визначення курсу акції (K_a):

$$K_a = \frac{C_n \times V}{i}, \quad (1)$$

де C_n – номінальна вартість акції;

V – розмір дивідендів;

i – рівень банківського відсотка.

У випадку якщо $K_a > C_n$ – має місце ажю, при $K_a < C_n$ - має місце дізажіо

Приклад 26

Визначте коефіцієнт прибутковості операції від розміщення коштів в інвалюті та порівняйте його з рівнем процентної ставки по депозитах; якщо кошти, отримані від продажу інвалюти (Π_{cp}) – 2500 грн., ресурси вкладені в покупку інвалюти (B_{cp}) – 2250 грн, період з моменту придбання інвалюти до моменту продажу (n) – 92 дні, діє процентна ставка по депозитах у національній валюті (i) – 18% річних.

⇒Розв'язання:

Застосовуємо формулу розрахунку коефіцієнта прибутковості (ДО):

$$K = \frac{\Pi_{cp} - B_{cp}}{B_{cp}} \times \frac{B}{n} \times 100\%, \quad (1)$$

де B – кількість днів у році.

Приклад 27

Визначте сукупний дохід за операціями банку з акціями та ставку доходу, якщо річний розмір отриманих дивідендів становив 125,0тис.грн, номінальна ціна акцій 6350тис.грн, ціна придбання - 6560тис.грн.

⇒Для розв'язання задачі використовують формули визначення сукупного доходу за операціями з акціями:

$$D_{c.a.} = D_d + D_{d.d}, \quad (1)$$

$$D_{d.d.} = C_p - C_{np}, \quad (2)$$

де $D_{c.a.}$ - сукупний дохід за операціями з акціями

D_d - річний розмір дивідендів

$D_{d.d.}$ - розмір додаткового доходу

C_p, C_{np} - ціна акції ринкова (номінальна) та придбання .

Ставка доходу за акціями розраховується за формулою:

$$Ч_{ca.} = \frac{D_{c.o.}}{Ц_{np.}}, \quad (3)$$

де $Ч_{ca.}$ - ставка доходу за акціями

Приклад 28

Визначте купонний дохід банку з облігаціями та ставку доходу, якщо номінальна ціна 1 облігації дорівнювала 20000гр.од, купонна річна процентна ставка – 9%, обсяг портфеля облігацій – 1,5млн.гр.од., купонна абсолютна сума приросту капіталу за 2 роки становила 25,0тис.гр.од.

⇒Для розв'язання задачі використовують формулу визначення сукупного доходу за операціями з облігаціями:

$$D_n = Ч_k \times Ц_n \times K, \quad (1)$$

$$P_{pich.} = \frac{P}{n}, \quad (2)$$

де D_k - купонний (поточний) річний дохід

$Ч_k$ - річна процентна ставка

$Ц_n$ - номінальна ціна облігації

K - обсяг портфелю облігацій,

$P_{pich.}$ – річний приріст капіталу

P - абсолютна сума приросту капіталу за рік

n - кількість років

$D_{c.o.}$ – сукупний дохід по облігаціям за рік

Ставка доходу за облігаціями розраховується за формулою:

$$Ч_{co.} = \frac{D_{c.o.} + P}{Ц_{np.}}, \quad (3)$$

де $Ч_{co.}$ - ставка доходу за облігаціями

Забезпечення фінансової стійкості банку

Фінансові результати діяльності банку характеризуються такими його показниками, як доходи (процентні та комісійні), витрати (процентні та комісійні), прибуток, маржа, ROA (прибутковість активів), ROE (прибутковість капіталу), SPRED. Спред показує ефективність виконання функцій банком, а також характеризує рівень конкурентоспроможності банку. Зниження цього показника свідчить про втрату конкурентних позицій банку на ринку.

Приклад 29

Проведіть порівняльний аналіз витрат банку, зіставте з попереднім періодом. На підставі проведеного порівняння визначте резерви скорочення витрат.

Статті витрат	Обсяги, тис. грн.	
	Звітний період	Попередній період

Процентні витрати, усього в т.ч. – процентні витрати за коштами, отримані від НБУ;	960	875
процентні витрати за коштами, отриманими від інших банків;	7 250	6 820
– процентні витрати за коштами клієнтів банку;	8 770	5 325
– процентні витрати за цінними паперами;	132	141
- інші процентні витрати.	78	60
Комісійні витрати, усього в т.ч. – комісійні витрати за операціями з банками;	130	129
– комісійні витрати за операціями з клієнтами;	320	420
- інші комісійні витрати.	100	48
Інші банківські операційні витрати	287	250
Інші небанківські операційні витрати – витрати на утримання персоналу;	120	117
– податки (крім податку на прибуток);	71	68
– витрати на утримання основних засобів;	583	568
– інші експлуатаційні витрати.	278	233
Інші небанківські операційні витрати.	205	207
Відрахування в резерви.	7 373	7 199
Непередбачені витрати.	140	170

⇒Для розв'язання задачі необхідно проаналізувати структуру витрат, виявити вплив кожного виду витрат на кінцевий результат (питома вага), зіставити витрати з прибутками та розробити заходи щодо скорочення витрат банку, крім того, необхідно розрахувати витрати на 1 гривню прибутку, тобто співвіднести прибутки з витратами.

Приклад 30

Розрахуйте основні коефіцієнти показників діяльності банку, проаналізуйте їх, зіставте з попередніми на підставі даних приведених у таблиці нижче:

Ум. позн.	Найменування показників	Звітний період	Попер. період,
К	Середній капітал банку	5 780	5 300
ЗА	Середні загальні активи	133 837	132 367
ФА	Середні фінансові активи	133 139	131 718
ПК	Позички та кредити	125 670	124 540

(тис. грн.)

СП	Середні фінансові пасиви	128 057	127 067
ПД	Процентні депозити	62 300	61 700
П _р	Прибуток після	1 265,5	1 197
В _о	оподатковування	5 547,5	5 007,1
В _с	Відсотки отримані	4 482,0	4 278,0
І _{оп}	Відсотки сплачені	570	300
О _к	Інший операційний прибуток	554	594
В _п	Комісія отримана	120	117
	Витрати на утримання персоналу КБ		

⇒ Розв'язання задачі зводиться до розрахунку основних коефіцієнтів, їх аналізу, поясненню та зіставленню з попереднім періодом.

1. Коефіцієнти прибутковості КБ.

1.1. Прибуток на активи = $(\Pi_p \div 3A) \times 100 \%$

1.2. Прибуток на капітал = $(\Pi_p \div K) \times 100 \%$

2. Коефіцієнти ефективності діяльності КБ.

2.1. Чистий спред = $(V_o \div SK) \times 100 \%$ – $(V_c \div ПД) \times 100 \%$

2.2. Чиста процентна маржа = $(V_o - V_c) \div 3A$

2.3. Інший операційний прибуток до 3A = $(I_{оп} \div 3A) \times 100 \%$

2.4. Чистий операційний прибуток до 3A = $(V_o + I_{оп}) \div 3A \times 100\%$

2.5. Чиста операційна маржа = $((V_o + O_k) \div \Phi A) \times 100 \%$ –
– $(V_c \div СП) \times 100 \%$

1. Коефіцієнт ефективності діяльності співробітників КБ.

Чистий прибуток до витрат на утримання персоналу = $\Pi_p \div V_p$

Приклад 31

Визначте банківську маржу, прибутковість активів та прибутковість капіталу, якщо чистий прибуток банку склав 240 тис. грн., загальні активи банку дорівнювали 91200 тис. грн., з них доходних – 85%, розмір власного капіталу 15000 тис. грн.

⇒ Розв'язання:

У банківській практиці маржою в широкому значенні називають різницю між позичковими і процентними відсотками. Але поряд з цим відрізняють маржу комісійних послуг та банківську маржу, тощо. Маржа виражається у відсотках. Загальнобанківська маржа визначається за формулою:

$$M = \frac{\Pi_q}{3A} \times 100\% , \quad (1)$$

де M – банківська маржа,

Π_q – чистий прибуток банку,

3A – загальний розмір активів банку.

Прибутковість активів (ROA) визначається за формулою:

$$ROA = \frac{\Pi_q}{\sum A_i} \times 100\% , \quad (2)$$

де ROA – прибутковість активів,

A_i - розмір i -того активу, який приносить дохід.

Показник прибутковості капіталу (ROE) відображає доходність вкладень акціонерами коштів. Чим вище значення цього показника, тим більш високий ступень ризикованості діяльності банку.

$$ROE = \frac{\Pi_u}{\sum K_i} \times 100\%, \quad (3)$$

де ROE – прибутковість капіталу,

K_i - розмір i -тої складової власного капіталу банку.

Приклад 32

Визначте значення спреда в січні, якщо середньозважена сума наданих банком кредитів становила 12000 тис. грн., середня ставка за кредитування становила 24% річних, розмір депозитів дорівнював 95% від розміру кредитів, середньозважена ставка по депозитах – 14%.

⇒ Розв'язання:

Спред визначається за формулою:

$$SPRED = \left(\frac{D_{\%}}{A_{\%}} - \frac{R_{\%}}{P_{\%}} \right) \times 100\%, \quad (1)$$

де $SPRED$ – показник результативності роботи банку на кредитному ринку,

$D_{\%}$ - процентні доходи банку за кредитами,

$A_{\%}$ - сума наданих кредитів,

$R_{\%}$ - процентні витрати банку за депозитами,

$P_{\%}$ - сума залучених депозитів.

Критерії оцінювання знань при проведенні поточного контролю з дисципліни «Фінанси, гроші та кредит»

Поточний контроль навчальних досягнень здійснюється протягом семестру на практичних заняттях тощо.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і поєднує в собі напрями:

- опитування лекційного матеріалу, що є обов'язковим для вивчення студентами,

- перевірка самостійної роботи студента.

Зважаючи на це, використовуються такі форми поточного опитування:

- переказ лекційного матеріалу;
- експрес-контроль;
- тестування;
- розв'язок задач та тестів по винесеній темі;
- заслуховування повідомлень студента з довідковою інформацією;
- заслуховування інформації про науково-дослідницьку роботу;
- реферати.

При контролі виконання завдань, які винесені для самостійного, індивідуального опрацювання, оцінці підлягають:

- самостійне опрацювання тем в цілому чи окремих питань;
- написання рефератів.

Робота студента на практичному занятті оцінюється за такими критеріями: логіка викладення матеріалу, культура мови, емоційність, переконливість, використання рекомендованої літератури, аналітичні міркування, вміння робити порівняння і висновки.

При не виконанні окремих критеріїв з тієї чи іншої форми контролю знань, оцінка може бути знижена:

- за неповну відповідь;
- за неправильну відповідь;
- за недостовірність поданої інформації;
- за недостатнє розкриття теми.

Рекомендована література

Нормативні акти:

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» №2121–III від 07.12.2000р. / Відомості Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.nau.ua
2. Закон України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 № 679-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – №29. – Ст. 238.
3. Бюлетень Національного банку України.

Базова:

1. Мороз А.М. Банківські операції: Підручник /А.М. Мороз, М.І. Савлук, М.Ф. Пуховкіна. – К.: КНЕУ, 2000. – 384 с.
2. Голуб Г. Г. Гроші. Кредит. Банки [Текст] : навч. посіб. / Г. Г. Голуб, Л. П. Семенюк, Т. С. Смовженко ; Нац. банк України. Львів. банк. коледж. – Львів : Центр Європи, 1997. – 206 с. (у співавторстві).
3. Загородній А. Словник банківських термінів. Банківська справа: термінологічний словник /А. Загородній, О. Сліпушко, Г. Вознюк, Т. Смовженко. – К.: Вид-во «Аконіт», 2000. – 605 с.
4. Коваленко Д.І. Фінанси, гроші та кредит: теорія та практика [текст]: навч. посіб. / Д.І. Коваленко, В.В. Венгер –К.: «Центр учбової літератури», 2013.-578 с.

Інформаційні ресурси

1. Нормативна база МДУ (навчальна програма, ОПП, ОКХ)
2. www.me.gov.ua – Офіційний веб-сайт Міністерства економіки України.
3. www.kmu.gov.ua – Урядовий портал Міністерства фінансів України.
4. www.bank.gov.ua — офіційний сайт НБУ.
5. rada.gov.ua – офіційний сайт Верховної Ради України.
6. msu.edu.ua – офіційний сайт Мукачівської міської бібліотеки.
7. Університетська бібліотека за адресою : м. Мукачево, вул. Філатова, 16
8. Міська бібліотека за адресою : м. Мукачево, вул. Миру, 30.

Навчально-методичне видання

Методичні рекомендації
для проведення практичних занять
з дисципліни «Фінанси, гроші та кредит» для студентів денної та заочної
форм навчання напряму підготовки 6.030601 «Менеджмент»

Видруковано у редакційно-видавничому центрі МДУ
89600 м. Мукачево
вул. Ужгородська, 26
тел. 2-11-09

*Свідоцтво про внесення суб`єкта видавничої справи до державного
реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 4916*